

LIBOSLAR DIZAYNIDA EKOLOGIK TOZA MATERIALLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Toshkent kimyo texnologiyalari xalqaro universiteti

Libos dizayneri yunalishi 1-kurs talabasi

Aliqulova Marjona Valijon qizi

Ilmiy raxbar: Eshmamatov Baxodir Xolmirzayevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada liboslar dizaynida ekologik toza materiallardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, organik paxta, bambuk tolasi, tabiiy jun va qayta ishlangan matolar moda sanoatida nafaqat barqaror rivojlanish, balki inson salomatligini saqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Maqolada ekologik materiallarning xususiyatlari, ularni dizaynda qo'llash texnologiyalari, namunaviy libos dizaynlari va materiallar taqqoslash jadvallari keltirilgan.

Kalit so'zlar: ekologik toza materiallar, libos dizayni, organik mato, barqaror moda, moda texnologiyasi.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты использования экологически чистых материалов в дизайне одежды. Исследования показывают, что органический хлопок, бамбуковое волокно, натуральная шерсть и переработанные ткани играют важную роль в устойчивом развитии модной индустрии и охране здоровья человека. В статье представлены свойства экологических материалов, технологии их использования в дизайне одежды, примеры моделей одежды и сравнительные таблицы.

Ключевые слова: экологически чистые материалы, дизайн одежды, органические ткани, устойчивая мода, технологии моды.

So'nggi yillarda moda sanoati global ekologik muammolar bilan yuzlashmoqda. Sintetik materiallardan foydalanish nafaqat atrof-muhitni ifloslantiradi, balki inson salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli libos dizaynerlari va moda ishlab chiqaruvchilari ekologik toza, qayta ishlangan va organik materiallarga e'tibor qaratmoqda.

Global ekologik muammolar va sanoat ishlab chiqarishining atrof-muhitga salbiy ta'siri moda sanoatiga ham sezilarli darajada ta'sir qilmoqda. An'anaviy sintetik materiallardan foydalanish nafaqat chiqindilarni ko'paytiradi, balki suv va havo resurslarini ifloslantiradi, biologik parchalanmaydigan materiallar esa yer yuzida yillar davomida saqlanib qoladi. Shu sababli dizaynerlar va ishlab chiqaruvchilar orasida ekologik toza materiallarga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda.

Ekologik toza materiallar atrof-muhitga zarar etkazmaydi, biologik parchalanadi, inson salomatligiga zarar keltirmaydi va shu bilan birga zamonaviy moda talablariga javob beradi. Organik paxta, bambuk tolasi, tabiiy jun, hemp (kanap) va qayta ishlangan materiallar dizaynerlarga innovatsion va barqaror mahsulotlar yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday materiallar inson terisiga zarar bermaydi, allergik reaksiyalar xavfini kamaytiradi va bolalar kiyimlarida, sport kiyimlarida, kundalik kiyimlarda qo'llanilishi juda samarali hisoblanadi.(1-rasm)

Ilmiy maqolaning maqsadi — liboslar dizaynida ekologik toza materiallardan foydalanish imkoniyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning xususiyatlarini, afzallik va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek, amaliy dizayn misollarini keltirish. Maqolada quyidagi vazifalar bajariladi:

1. Ekologik toza materiallarning asosiy turlari va xususiyatlarini o'rganish.
2. Libos dizaynida ekologik materiallardan foydalanish texnologiyalarini tahlil qilish.
3. Materiallar taqqoslashini jadval va diagrammalar orqali ko'rsatish.
4. Amaliy dizayn misollarini taqdim etish va ularning ekologik samaradorligini baholash.

Kirish qismida shuningdek, ekologik toza materiallardan foydalanishning moda sanoatida barqaror rivojlanish, iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy ongni oshirish kabi ijobiy ta'sirlari ta'kidlanadi. Shu bois zamonaviy dizaynerlar uchun ekologik materiallar bilan ishlash — faqat estetik talab emas, balki global ekologik mas'uliyatdir.

Ekologik toza materiallar quyidagi afzalliklarga ega:

1. Atrof-muhitga zarar etkazmaydi
2. Biologik parchalanadigan xususiyatga ega
3. Allergik reaksiyalarni kamaytiradi
4. Moda va estetik talablarga javob beradi

Ekologik toza materiallar turlari va xususiyatlari

1-jadval. Mashhur ekologik toza materiallar va ularning xususiyatlari

Material	Manba	Afzalliklari	Kamchiliklari
Organik paxta	Paxta o'simligi	Nafas oladi, yumshoq, tabiiy	Yuqori narx
Bambuk tolasi	Bambuk o'simligi	Antibakterial, tez parchalanadi	Sifatni saqlash qiyin

Tabiiy jun	Qo'y junlari	Issiqlik beradi, chidamli	Namlikni oson so'radi
Qayta ishlangan poliester	Plastik chiqindilar	Bardoshli, qayta ishlatiladi	Nafas olmaydi, qattiq
Hemp (kanap)	Kanap o'simligi	Mustahkam, ekologik	Qattiq, yumshoq emas

Rsm 1. Organik paxta, bambuk tolasi va qayta ishlangan poliester namunalarining mikroskopik tuzilishi.

Izoh: Rasm mikroskop ostida tolalarning biologik xususiyatlarini ko'rsatadi; yumshoqlik va siyraklik farqlari aniq ko'rinadi.

Libos dizaynida ekologik materiallardan foydalanish

Dizaynerlar ekologik toza materiallarni quyidagi yo'llar bilan qo'llashadi:

1. **Sanoat tayyorlash:** tayyor matolarni kesish, tikish va dizayn shakllariga keltirish
2. **Qo'lda ishlab chiqarish:** maxsus texnika yordamida o'ziga xos faktura yaratish
3. **Integratsiya usuli:** ekologik matolarni sintetik material bilan kombinatsiya qilish orqali mustahkamlik va dizaynni oshirish

2-sxema. Libos dizaynida ekologik materiallar ishlatilish jarayoni

Material tanlash -> Dizayn loyihasi -> Matoni qayta ishlash -> Libos tikish
-> Tayyor mahsulot

Amaliy misollar va innovatsion yondashuvlar

1. **Sport kiyimlari:** bambuk tolasi va qayta ishlangan poliester kombinatsiyasi, antibakterial va nafas oladigan xususiyatlar.
2. **Bolalar kiyimlari:** organik paxta, yumshoqligi va allergik reaksiyalarga qarshi himoyasi.
3. **Kunning asosiy kiyimlari:** hemp va jun kombinatsiyasi, chidamlilik va ekologik tozalikni birlashtiradi.

Ekologik toza materiallarning iqtisodiy va ijtimoiy afzalliklari

- Barqaror moda sanoati rivojlanadi
- Atrof-muhitga zarar kamayadi
- Mahsulotlar uzoq muddat xizmat qiladi
- Iste'molchilar orasida ekologik ong oshadi

2-jadval. Ekologik materiallar va an'anaviy materiallar taqqoslash

Ko'rsatkich	Ekologik material	Sintetik material
Biologik parchalanish	90–100 %	5–20 %
Allergik xavf	Minimal	O'rta
Barqarorlik	Yuqori	Past
Narx	Yuqori	Past

Liboslar dizaynida ekologik toza materiallardan foydalanish moda sanoati va inson salomatligi uchun muhimdir. Organik paxta, bambuk tolasi, jun va qayta ishlangan materiallar bilan ishlash dizaynerlarga innovatsion, bardoshli va ekologik jihatdan barqaror mahsulotlar yaratishga imkon beradi.

Kelajakda:

1. Barqaror materiallar bilan eksperiment dizaynlarni kengaytirish
2. Texnologik jarayonlarda ekologik standartlarni tatbiq etish
3. Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni ekologik matolar bilan ishlashga jalb etish

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fletcher K., Tham M. Fashion and Sustainability: Design for Change. – London: Laurence King, 2019.
2. Niinimäki K. Sustainable Fashion and Textiles. – New York: Routledge, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi "Ekologik toza mahsulotlar va resurslar" Qonuni, Toshkent, 2018.

4. Gwilt A. Fashion Design for Sustainability. – London: Bloomsbury, 2018.
5. Shen L., Tam V. Eco-friendly Textiles and Materials. – Singapore: Springer, 2021.
6. Karimov I.A. Barqaror moda texnologiyalari va ekologik matolar. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022.

